

А. Д. Барзилович, кандидат медичних наук,
директор МЦ «КіндерКлінік»

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

У статті досліджено питання сутності та структури механізмів державного регулювання ринку медичних послуг в Україні. Охарактеризовано мету та завдання державного регулювання медичних послуг, які послідовно досягаються протягом коротко- та середньострокових періодів часу. Представлено особливості діяльності суб'єктів державного регулювання ринку медичних послуг. Виокремлено головні завдання державного регулювання ринку медичних послуг. Встановлено, що комплексний механізм державного регулювання ринку медичних послуг включає інституційний, організаційний, адміністративний, економічний, ресурсний, інформаційно-комунікаційний та фінансовий механізми.

Державне регулювання ринку медичних послуг здійснюється на основі використання адміністративно-розпорядчих, економічних і соціально-психологічних методів регулювання. Особливістю регулювання ринку медичних послуг через його високу соціальну значущість є те, що держава покликана здійснювати за допомогою фінансових і податкових інструментів регулювання діяльності посередників на ринку, у ролі яких виступають як державні (Фонд обов'язкового медичного страхування), так і приватні (фонди додаткового медичного страхування, страхові організації) посередники.

Механізм надання медичних послуг є складною соціально-економічною системою, що покликана забезпечувати реалізацію найважливішого соціального принципу: збереження і поліпшення здоров'я громадян, профілактику захворюваності, надання всім громадянам висококваліфікованої лікувально-профілактичної допомоги.

Встановлено, що застосування жорсткого розмежування адміністративно-розпорядчих, економічних і соціально-психологічних методів є відносним, оскільки часто у регулюванні медичної сфери відбувається їх поєднання.

Адміністративно-розпорядчі методи державного регулювання ринку медичних послуг здійснюються шляхом ліцензування, сертифікації, реєстрації медичних установ, під час реалізації державної підтримки у формі фінансування програм соціально-економічного розвитку охорони здоров'я як галузі, а також під час реалізації правового забезпечення надання медичних послуг.

Економічні методи державного регулювання ринку медичних послуг покликані забезпечити стимулюючу і обмежувальну функції у розвитку ринку медичних послуг за допомогою податково-кредитних, фінансових, страхових інструментів регулювання, а також державних санкцій і цінових обмежень.

Соціально-психологічні методи державного регулювання ринку медичних послуг забезпечують реалізацію державних стандартів для медичних освітніх установ та функціонуючих лікувальних установ, оздоровчих програм шляхом пропагандистських і соціальних кампаній, наприклад: пропагування здорового способу життя, забезпечення інформаційної підтримки соціальних заходів у галузі охорони здоров'я.

Ключові слова: механізми державного регулювання, медичні послуги, ринок регулювання, страхова медицина, добровільне медичне страхування.

A. D. Barzylovych. Mechanisms of state regulation of the provision of medical services in Ukraine

The state regulation of the market of medical services is carried out on the basis of the use of administrative, administrative, economic and social-psychological methods of regulation. The peculiarity of the regulation of the medical services market due to its high social importance is that the state is called upon to carry out, through financial and tax instruments, the regulation of the activities of intermediaries in the market, which act as public (Mandatory Health Insurance Fund) and private (funds additional health insurance, insurance organizations) intermediaries.

The mechanism of providing medical services is a complex socio-economic system that aims to ensure the implementation of the most important social principle: preserving and improving the health of citizens, preventing morbidity, providing all citizens with highly qualified medical and preventive care.

It is established that the use of rigid delineation of administrative, administrative, economic and social-psychological methods is relative, as often in the regulation of the medical sphere there is a combination of them.

Administrative and regulatory methods of state regulation of the market for medical services are implemented through licensing, certification, registration of medical institutions, with the implementation of state support in the form of financing programs for socio-economic development of health care as an industry, as well as the implementation of legal support for the provision of medical services.

Economic methods of state regulation of the market of medical services are intended to provide stimulating and restrictive functions in the development of the market of medical services by means of tax-credit, financial, insurance instruments of regulation, as well as state sanctions and price restrictions.

Socio-psychological methods of state regulation of the market of medical services ensure the implementation of state standards for medical educational institutions and functioning medical institutions, health programs through advocacy and social campaigns, for example, promoting healthy lifestyles, providing information support for social activities in the field of health care.

Key words: mechanisms of state regulation, health services, regulation market, insurance medicine, voluntary health insurance.

Постановка проблеми. Державна політика в галузі регулювання ринку медичних послуг тісно пов'язана з головними цінностями, що впливають на суспільне життя. Питання стратегічного характеру повинні регулюватися за допомогою процедур, які визначаються державною політикою в цій сфері. Однією з головних умов, що забезпечує ефективне функціонування ринку медичних послуг, а також сфери охорони здоров'я загалом в Україні, є розроблення та реалізація дієвого комплексного механізму державного регулювання ринку медичних послуг. Цьому напрямку присвячено велику кількість досліджень, якими встановлено, що державне регулювання ринку медичних послуг є складником загального механізму сфери охорони здоров'я, що регулює національну економіку загалом.

Ще донедавна надання медичної допомоги населенню здійснювалося виключно за державні кошти. Загальні витрати на управління системою були високі. Контроль над витратами був простий, а планування на центральному рівні забезпечувало наявність практично незмінного переліку медичних послуг на території всієї держави. Фінансування лікувально-профілактичних медичних закладів здійснювалось на підставі закріплених норм.

Сьогодні Україна як незалежна демократична держава переживає нелегкі часи. Нестабільність економічного розвитку, що зумовлює складні соціально-політичні процеси, неоднорідність сприйняття нашої держави різними групами міжнародного співтовариства, проблеми глобалізації тощо негативно впливають на соціальне і фізичне здоров'я громадян. Як результат – погіршення стану здоров'я набуває загрозливих тенденцій, зокрема, через поширення соціально небезпечних хвороб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед науковців, які досліджували цю проблематику, можна виокремити таких авторів, як: О.В. Бобришева [1], В.К. Весельський [2], З.С. Гладун [3], В.Д. Долот, Л.А. Дудка, В.В. Ляховченко [4], О.А. Євтушенко [5], Ю.Б. Іванов [6], Я.О. Янчак [13] та інші. Стаття присвячена невирішеним питанням зазначеної проблеми. Загалом, під поняттям «механізм державного регулювання» більшість науковців, що вивчали цей напрям, розуміють сукупність нормативно-правових, організаційних, економічних методів та інструментів, посередництвом яких державна влада виконує необхідні функції для забезпечення виконання поставлених цілей та завдань» [1; 7; 9].

Мета статті – проаналізувати механізми державного регулювання, що впливають на якість надання медичних послуг населенню України.

Наукова новизна дослідження полягає у встановленні можливості застосовувати вдосконалений механізм державного регулювання для покращення медичного обслуговування населення України.

Виклад основного матеріалу. Механізм державного регулювання ринку медичних послуг є складником загального механізму системи охорони здоров'я. Слід зазначити, що в сучасній науковій літературі та нормативно-методологічних базах й досі відсутнє чітке визначення поняття «механізм державного регулювання ринку медичних послуг».

Головною метою механізму державного регулювання ринку медичних послуг є забезпечення доступності та якості надання медичних послуг населенню та забезпечення принципів добросесної та вільної конкуренції на ринку.

Слід зазначити, що для реалізації головної мети регулювання ринку медичних послуг держава визначає тактичні цілі, основні завдання, напрями та принципи державної регуляторної політики. Вона може створювати окрему організацію, наприклад національну регуляторну комісію, що регулює процес ціноутворення, встановлюючи граничні верхню та нижню межі цін на послуги (або рентабельність), а також узгоджує обсяги бюджетного фінансування для учасників ринку.

До тактичних завдань, що деталізують головну мету реалізації державного механізму регулювання медичних послуг і послідовно реалізуються протягом коротко- та середньострокових періодів часу, відносять такі:

- реалізацію основоположних принципів державної політики в галузі регулювання діяльності ринку, а також системи охорони здоров'я загалом, головних рішень і завдань на державному рівні у сфері медицини;
- реалізацію стратегічних рішень щодо ресурсного забезпечення суб'єктів ринку, зокрема, з питань, що стосуються інфраструктури, зокрема щодо яких залучають кадри (підготовка, перевірка, ліцензування), будівництво закладів охорони здоров'я, придбання медичного устаткування, а також дослідження та розвиток галузі загалом;
- виконання заходів із регулювання, що стосуються безпеки отримання медичних послуг населенням, захисту громадських інтересів, використання нових лікарських препаратів і методів лікування, а також акредитації закладів-постачальників медичних послуг;
- моніторинг, оцінювання та аналіз як стану здоров'я населення, так і роботи медичних закладів державної та комунальної форм власності, а також інших суб'єктів, які здійснюють підприємницьку діяльність із надання медичних послуг.

Якщо розглядати ринок медичних послуг як певну систему взаємодії соціально-політичних інститутів, то слід зазначити, що суб'єкти, які здійснюють діяльність, пов'язану з наданням медичних послуг і на яку спрямовано регуляторний вплив держави, функціонують у системі відносин інституту державної медицини, приватної підприємницької діяльності з надання медичних послуг, суспільно-громадського інституту, що уособлює населення як споживача медичних послуг, який висуває вимоги та потреби для підтримки свого здоров'я, та окремого регуляторного інституту – системи норм та правил регулювання діяльності суб'єктів ринку, функції якого нині

виконують підрозділи Міністерства охорони здоров'я України, а також функціонування посередницького інституту страхової медицини. Загальна національна система охорони здоров'я є також інститутом, але більш масштабним, в якому перетинаються взаємозв'язки між усіма зазначеними інститутами.

Міністерство охорони здоров'я України, зокрема департаменти в його складі, що спеціалізуються на контролі якості надання медичних послуг, представлені Директоратом медичних послуг, Медичним департаментом, Управлінням ліцензування та контролю якості надання медичних послуг, Управлінням екстреної медичної допомоги та медицини катастроф. Ці підрозділи забезпечують розроблення інструментів ефективного функціонування національної системи медичного обслуговування, програм державних замовлень, здійснюють діяльність із планування й прогнозування, стандартизації, сертифікації з метою забезпечення роботи медичних лікарень, клінік та інших установ, що надають медичне обслуговування, необхідними ресурсами та контролю процесу надання ними медичних послуг.

Формування державної політики з надання медичних послуг МОЗ в умовах реформування передбачає таке [8]:

- забезпечення державних гарантій надання медичних послуг відповідно до видів медичної допомоги;
- розвиток ефективної та доступної мережі закладів; безперервне покращення якості медичної допомоги;
- впровадження електронної системи охорони здоров'я;
- забезпечення пацієнтів лікарськими засобами.

Очікувані у 2020 році результати реалізації державної політики у сфері надання медичних послуг [8]:

- забезпечення медичними послугами та лікарськими засобами;
- впровадження стратегічних закупівель медичних послуг і лікарських засобів;
- оптимізація мережі та децентралізації у сфері охорони здоров'я;
- забезпечення подальшого розвитку первинної ланки охорони здоров'я;
- зміцнення екстреної медичної допомоги;
- впровадження нових видів медичної допомоги в Україні.

Шляхом перетворення державного підприємства «Медичні закупівлі України» в центральну закупівельну агенцію має відбутись часткова, а згодом і повна передача повноважень міжнародних організацій та частково регіональних замовників зі здійснення публічних закупівель лікарських засобів і медичних виробів (2019–2020 рр.) [8].

Головними органами, що гарантують забезпечення виконання першочергових завдань і запланованих заходів у галузі регулювання, залишаються частково підрозділи Міністерства охорони здоров'я України. Деякими регуляторними функціями опосередковано займається новостворена у 2017р. у межах заходів із реалізації медичної реформи Національна служба здоров'я України.

Основними завданнями діяльності Національної служби здоров'я України є такі [11]:

– реалізація державної політики у сфері державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення за програмою державних гарантій медичного обслуговування населення (програма медичних гарантій);

– виконання функцій замовника медичних послуг і лікарських засобів за програмою медичних гарантій;

– внесення на розгляд міністра охорони здоров'я пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення.

Серед головних завдань державного регулювання ринку медичних послуг, які можна віднести до складників механізму, виокремимо такі:

– визначення та аналіз потреб населення у медичних послугах;

– забезпечення рівного доступу до якісних медичних послуг різних верств населення у необхідний час та в необхідному обсязі, зокрема забезпечення отримання населенням гарантованої державою безкоштовної допомоги;

– моніторинг ринку надання медичних послуг із метою його безперервного вдосконалення;

– контроль над ціноутворенням на ринку – за потреби встановлення нижньої та верхньої граничних меж на послуги; розроблення методик і рекомендацій із розрахунку цін на послуги для державних і приватних медичних установ;

– контроль якості надання послуг на основі зібраних даних, зворотного зв'язку від пацієнтів, статистичних даних, результатів розгляду скарг і звернень, планових і позапланових перевірок, атестацій тощо;

– планування роботи медичних закладів, зокрема державної форми власності;

– забезпечення збору та аналізу необхідної інформації для ресурсного планування;

– надання послуг із профілактики та діагностики хвороб;

– технологічне оновлення, модернізація, впровадження новітніх технологій;

– опосередковане регулювання діяльності учасників суміжних ринків, наприклад контроль якості ліків, що засовують під час надання медичних послуг, установлення обмежень чи заборона нелегітимних препаратів;

– контроль відповідності кваліфікації кадрів, які працюють у сфері надання медичних послуг і заходи щодо її підвищення;

– нормативно-правове забезпечення сфери надання медичних послуг, робота над його вдосконаленням;

- створення вільної та добросесної конкуренції на медичному ринку;
- адаптація існуючої медичної системи до умов, що змінюються;
- регулювання на ринку діяльності страхових організацій із позицій споживача та держави як регуляторного центру розподілу ресурсів.

Методи державного правового регулювання ринку медичних послуг можуть бути розподілені на імперативні (прямого впливу) та диспозитивні (непрямого впливу).

Основним методом адміністративно-правового регулювання є імперативний метод. Імперативний метод передбачає прямий владний вплив на учасників суспільних відносин без права вибору їхньої поведінки. Диспозитивний метод, що застосовується, зокрема, у цивільному праві, навпаки, передбачає варіанти поведінки учасників суспільних відносин як рівноправних сторін [3].

Як приклад державно-правового регулювання, зокрема застосування імперативних правових норм, можна навести норми Закону України «Про лікарські засоби» [12], якими передбачено, що «... державне регулювання відносин, що виникають у сфері обігу лікарських засобів, здійснюється шляхом: державної реєстрації лікарських засобів; ліцензування діяльності в сфері обігу лікарських засобів; атестації і сертифікації спеціалістів, зайнятих у сфері обігу лікарських засобів; державного контролю виробництва, виготовлення, якості, ефективності, безпеки лікарських засобів» [3].

Серед головних важелів, що регулюють ринок медичних послуг, можна виділити такі: регулювання цін, податкові та митні пільги, встановлення стандартів якості надання медичних послуг, нормативів і стандартів лікарських препаратів, медичного обладнання, що використовується для надання медичних послуг, встановлення рівня кваліфікації та вимог до процедури атестації медичного персоналу, застосування низьких ставок кредитного відсотка, створення умов для ефективної приватизації державного майна, оренди об'єктів державної власності, забезпечення мотивації, морального стимулювання та співробітництва тощо.

Більшість науковців звертає увагу на те, що особливості сектору надання послуг зумовлюють специфіку формування ціни на послуги, що полягає в одночасному виконанні функції як оптової, так і роздрібною ціни. Враховуючи це, зважена державна політика ціноутворення на медичні послуги має передбачати як сам процес установлення цін на послуги, так і управлінсько-регулюючу діяльність на ринку за різних обставин і ситуацій під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів. Такими факторами можуть бути, наприклад, конкуренція, зростання інфляції або зниження купівельної спроможності споживачів медичних послуг, що посилюватиме роль ціноутворення з позиції не тільки витрат, але й насамперед конкуренції, попиту, інфляційних очікувань тощо [5].

Не викликає сумнівів, що для того, щоб комплексний механізм державного регулювання ринку медичних послуг функціонував ефективно, має бути створена міцна та водночас гнучка система нормативно-правового забезпечення діяльності суб'єктів та об'єктів регулювання. Така система має бути інтегрована як складник комплексного механізму. Механізм управління повинен містити щонайменше:

- систему регуляторних нормативно-правових актів, що є правовою основою функціонування медичних закладів, клінік та інших суб'єктів підприємницької діяльності у сфері надання медичних послуг, які одночасно є об'єктами регулювання на ринку;
- комплексну систему забезпечення роботи учасників ринку та всіх інфраструктурних елементів системи надання медичного обслуговування загалом;
- організаційно-правові способи регулювання діяльності учасників ринку;
- принципи, важелі, функції, об'єктно-суб'єктний складник;
- теоретико-методологічний інструментарій, що складається з основних методів, методик та інструментів управління та регулювання діяльністю з надання медичних послуг тощо.

На нашу думку, комплексний механізм державного регулювання ринку медичних послуг може включати нормативно-правовий, інституційний, організаційний, адміністративний, економічний, ресурсний, інформаційно-комунікаційний та фінансовий механізми.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, у процесі дослідження розглянуто питання механізму державного регулювання ринку медичних послуг, що являє собою сукупність ринкового, соціального та політичного інститутів. Це означає певну сукупність взаємозв'язків, відносин і координації між ними задля досягнення мети та цілей щодо розвитку та вдосконалення медичного обслуговування у державі. До структури комплексного механізму регулювання відносимо такі: нормативно-правовий, інституційний, організаційний, адміністративний, економічний, ресурсний, інформаційно-комунікаційний та фінансовий механізми.

Список використаних джерел:

1. Бобришева О.В. Ефективний розвиток та функціонування ринку медичних послуг в умовах глобалізації економіки та інтеграційних процесів в охороні здоров'я. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка»*. 2014. Вип. 8 (2). С. 12–18.

2. Весельський В.Л. Вітчизняна охорона здоров'я зробить відчутний крок у своєму розвитку: доповідь на підсумковій колегії МОЗ України. *Ваше здоров'я*. 2006. № 16 (843). С. 2. URL: <https://www.vz.kiev/med/16-06/7shtml> (дата звернення: 29.11.2019).

3. Гладун З.С. Концептуальні засади державного-правового регулювання відносин у сфері охорони здоров'я населення. Медичне право України: проблеми становлення та розвитку : мат-ли I Всеукр. наук.-практ. конф., м. Львів, 19–20 квітня 2007. С. 73–79.

4. Долот В.Д., Дудка, Л.А., Ляховченко В.В. Державне регулювання керованої медичної допомоги (за матеріалами літературних джерел). *Економіка та держава*. 2012. № 4. С. 110–112.

5. Євтушенко О.А. Механізми державного управління ціноутворенням в охороні здоров'я : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / Донецький державний університет управління. Донецьк, 2006. 22 с.

6. Іванов Ю.Б., Бережна Ю.В. Інструментарій державного регулювання сфери охорони здоров'я в Україні. *Економіка і регіон*. 2014. № 4 (47). С. 101–106.

7. Задихайло Д.В. Держава та економічне ринкове середовище: господарсько-правовий аспект. *Вісник Академії правових наук України*. № 3(42). Харків, 2005. С. 149–161.

8. МОЗ України: Що було, є і буде URL: https://moz.gov.ua/uploads/2/13773-transition_book_healthcare.pdf.

9. Надюк З.О. Механізми державного регулювання ринку медичних послуг в Україні : дис. ... д-ра наук: 25.00.02. 2009.

10. Пашков В.М. Правове регулювання обігу лікарських засобів. Київ : МОПОН, 2004. 160 с.

11. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19>.

12. Про лікарські засоби : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123/96-%D0%B2%D1%80>.

13. Янчак Я.О. Ефективний розвиток та функціонування ринку медичних послуг в умовах глобалізації та інтеграційних процесів в охороні здоров'я. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки* : збірник наукових праць. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. № 876. С. 227–235.

References:

1. Bobrysheva, O.V. (2014). Efektyvnyi rozvytok ta funktsionuvannia rynku medychnykh posluh v umovakh hlobalizatsii ekonomiky ta intehratsiinykh protsesiv v okhoroni zdorovia [Effective development and functioning of the market of medical services in the conditions of globalization of economy and integration processes in health care]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu*, 8, 12–18 [in Ukrainian].

2. Veselskyi, V.L. (2006). Vitchyzniana okhorona zdorovia zrobyt vidchutnyi krok u svoiemu rozvytku: dopovid na pidsumkovii kolehii MOZ Ukrainy [Domestic health care will make a significant step in its development: a report at the final board of the Ministry of Health of Ukraine]. *Vashe zdorovia*, 16 (843). Retrieved from www.vz.kiev/med/16-06/7shtml [in Ukrainian].

3. Hladun, Z.S. (2007). Kontseptualni zasady derzhavnoho-pravovoho rehuliuвання vidnosyn u sferi okhorony zdorovia naseleennia [Conceptual principles of state-legal regulation of relations in the field of public health]. *Medychne pravo Ukrainy: problemy stanovlennia ta rozvytku: materialy I Vseukrainskoi naukovy-praktychnoyi konferentsiyi* (pp. 73–79). Lviv [in Ukrainian].

4. Dolot, V.D., Dudka, L.A., Liakhovchenko, V.V. (2012). Derzhavne rehuliuвання kеровanoi medychnoi dopomohy (za materialamy literaturnykh dzherel) [State regulation of managed medical care (based on literature sources)]. *Економіка та держава*, 4, 110–112 [in Ukrainian].

5. Ievtushenko, O.A. (2006). *Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia tsinoutvorenniam v okhoroni zdorovia [Mechanisms of public health pricing management]*. Extended abstract of candidate's thesis. Donetsk [in Ukrainian].

6. Ivanov, Yu.B., Berezhna, Yu.V. (2014). Instrumentarii derzhavnoho rehuliuвання sfery okhorony zdorovia v Ukraini [State Health Regulatory Toolkit in Ukraine]. *Економіка і регіон*, 4 (47), 101–106 [in Ukrainian].

7. Zadykhailo, D.V. (2005). Derzhava ta ekonomichne rynkove seredovyshe: hospodarsko-pravovyi aspekt [State and economic market environment: economic and legal aspect]. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*, 3(42), 149–161 [in Ukrainian].

8. MOZ Ukrainy: Shcho bulo, ye i bude [Ministry of Health of Ukraine: What was, is and will be]. URL: https://moz.gov.ua/uploads/2/13773-transition_book_healthcare.pdf [in Ukrainian].

9. Nadiuk, Z.O. (2009). Mekhanizmy derzhavnoho rehuliuвання rynku medychnykh posluh v Ukraini [Mechanisms of state regulation of the market of medical services in Ukraine]. Doctor's thesis. Zaporizhzhia [in Ukrainian].

10. Pashkov, V.M. (2004). Pravove rehuliuвання obihu likarskykh zasobiv [Legal regulation of drug circulation]. Kyiv : MORION [in Ukrainian].

11. Zakon Ukrainy Pro derzhavni finansovi harantii medychnoho obsluhovuvannia naseleennia [Law of Ukraine on the principles of state financial guarantees of public health services] 2168-VIII. (2020, January 16). *Vidomosti Verkhovnoi rady Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19> [in Ukrainian].

12. Zakon Ukrainy Pro likarski zasoby [Law of Ukraine on the principles of state medicines] 123/96-VR. (2019, January 01). *Vidomosti Verkhovnoi rady Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123/96-vr> [in Ukrainian].

13. Ianchak, Ya. (2017). Efektyvnyi rozvytok ta funktsionuvannia rynku medychnykh posluh v umovakh hlobalizatsii ta intehratsiinykh protsesiv v okhoroni zdorovia [Effective development and functioning of the market of medical services in the conditions of globalization and integration processes in health care]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politehnika"*, 876, 227–235 [in Ukrainian].